

Tanatos Eros

Marjan
Rožanc

1

Tretji ali četrti dan se je Marjeta vrnila iz bolnišnice s prvima podočnicama v svojem življenju, ki sta se ji pobesili ob nosu v prazna mešička, in tako žolta v obraz, kot je lahko žolta samo izrazita črnolaska. Tedaj me je prvič preblisnilo, da pač nimam več mladostne žene, in moj možakar mi je stopil še bolj, kot mi je stal doslej. Pomislil pa sem tudi, da bo najbrž kaj kmalu videti še starejša, saj jo je doslej še

vsaka črnina, tudi lesketajoča se črnina večernih oblek, kar vidno postarala. Marjeta se je spustila na klop v kuhinjskem kotu, položila dlani v naročje in dahnila predse:

»Z očetom ne bo nič. Veš, zdaj so mi že kar naravnost povedali, da ne bo preživel.«

Pohitel sem, da ji postrežem s kavico, kot mi je zadnje leto prišlo v navado.

»Saj je vprašanje, kaj je bolj človeško,« sem rekel. »Da te slepijo z lažnim upanjem ali da ti povedo kar naravnost.«

»Potrebna bi bila še ena operacija, a revež nima več dovolj moči.«

»Kaj, kdo bi si mislil!« sem se zavzel. »Vnetje trebušne slinavke! Prvič sem slišal za to bolezen šele včeraj ali predvčerajšnjim, zdaj pa kamor koli se obrnem in jo samo omenim, že vsi majejo z glavo, češ povsem brezupen primer. Spominja me na zaroto. Vsi so vedeli za to prekleto trebušno slinavko, samo midva ne.«

Kljub temu mi tastova bolezen in njegova smrt — če je bilo zdaj res že mogoče govoriti o smrti — še nista segli do srca. A koliko enostavneje in laže bi mi bilo, ko bi se me polotila silna žalost, vsaj taka, kakršna je zdaj davila Marjeto v kuhinjskem kotu. Tako je bila pred mano cela vrsta neprijetnih obveznosti in formalnosti, najprej obisk v bolnišnici, kamor sem se zdaj že moral odpraviti, tam pa zdravniki, sestre, znanci in sorodniki, potem

Pričujoča novela je iz knjige proze VSTAJENJE MESA, ki izide to pomlad pri DZS.

mrliška vežica, pogreb in spet znanci in sorodniki, skratka, neskončna živčna napetost in vojska, brez globokega in odrešujočega čustva, v katerem prej ko slej otopiš.

Vendar brez najmanjšega očitka. Tudi moj ljubi tast Viktor, ta kapriciozni salonski vampež, ni nikdar koprnel od preglobokih čustev do mene, ampak se je z mano komajda le sprijaznil, tako, kot se pač človek sprijazni z vsiljivim življenjskim sopotnikom. Sicer pa, kdo naj se vživi v dušo poklicnega glasbenika!

Nisem bil pač partija za njegovo hčer, kakršne se je nadejal; vsaj dokler sem bil še neoprijemljiv študent iz vlažne predmestne kleti, kjer me je bujna rast zidnih gob navduševala za gojenje užitnih šampinjonov, tako da sta mi perilo in obleka že zdaleč zaudarjali po trohnivi plesnobi. Če me je že Marjeta sprejela kot zanimivega gozdnega človeka, se okravateni Viktor, ki je bil predvsem koncertni in salonski človek, z mano kar ni mogel sprijazniti. *To svoje zgražanje je prva leta najinega zakona z Marjeto izražal ob vsaki priložnosti in najbolj učinkovito tako, da je kaznoval Marjeto: najprej s tem, da se je oprijel globoke življenjske modrosti in jo ponavljal iz dneva v dan, češ da vsaka poštena žena živi s svojim možem, potem s tem, da ji je odrekel sleherno očetovsko skrb in naklonjenost, ker ima pač moža, ki je dolžan velikodušno skrbeti zanjo. To pa je bilo tedaj, ko nisem bil sposoben skrbeti niti zase, vsakič prav surova klofuta, klofuta tako Marjeti kot meni. Marjeti seveda še bolj, saj jo je dobesedno metal iz stanovanja in ji jemal njeno privajeno udobje: doma na vsem lepem ni smela več uporabljati ne hladilnika ne šivalnega stroja, kaj šele kopalnice, da bi se skopala in ponegovala. K sreči je bila Marjeta že tedaj tako prevzetna in zamerljiva, da je nekega lepega dne popizdila, pobrala svoje stvari in se kar čez noč preselila k meni, v klet in med gobe. In ta njena odločitev, ki je spominjala ne samo na upor, ampak tudi na najino globoko navezanost, je slednjič omajala tudi sebičnega in svojeglavega muzikanta. Najprej naju je hodil gledat samo s ceste, kot dva škrata iz pravljice, ki živita tam spodaj zanimivo podzemno življenje, potem ko sva si tudi midva z Marjeto uredila kar udobno stanovanje, pa je zasedel naslonjač pred barvnim televizorjem in me vsak hip poklical k sebi kot kulturnega in političnega komentatorja; nič na vsem širnem svetu se ni smelo več zgoditi, ne da bi moral biti kar takoj ob njem.*

»Oprosti,« sem rekel Marjeti, ko sem prisedel s kavico, »ampak odkar naju preganja ta smrt, mi kar naprej stoji. Stoji in stoji.

»Jezus,« je vzdihnila Marjeta in se kar samogibno potegnila od mene, »ali res ne moreš čisto nič razumeti. Umrl mi bo oče.«

»Saj razujem,« sem rekel, »ampak zame je prav to najbolj naravno. To, da se mi je postavil pokonci in da mi zdaj kar stoji, je še najbolj naraven odgovor.«

»Jezus, Jezus,« je zmajala z glavo.

»Res ne vem, zakaj se toliko čudiš! Prekleteo, če bi se malo več ukvarjali s svojim telesom, ne bi prišla smrt nad nas tako nepričakovano, da smo zdaj vsi poklapani. Samo kadar se spravim v banjo — in samo tedaj si še dam

opravka s telesom — vidim, kako me je v stegnih že kar precej pobralo in kako mi odpadajo kocine. In samo tedaj vem, da grem počasi h koncu in da bom umrl. Da o kavsu ne govorim! Samo pri tem še kdaj pogledam pod kožo, tja, kjer je popolna tema.«

»No, saj vem, da nisi od tega sveta.« To je rekla popustljivo; najbrž je začutila, da zaradi spolne razdraženosti ne zahtevam, da bi se morala kar takoj sleči in mi nastaviti, ampak da sem pripravljen to obsedenost izživeti bolj filozofsko.

»Vedve nista od tega sveta, ti in Lora! Ves čas že govorita in se obnašata, kot da smrt prihaja ne vem od kod in kot da ni sestavni del življenja. Jaz pa to prekleto dobro vem in zato mi tudi stoji. S pokončnim otepačem se upiram in pripravljam na smrt.«

»No, je že dobro, kar naj ti stoji.«

»Delati bi moral ali kav sati,« sem se potožil še jaz. »Žal za delo že vem, da ni tisto pravo, da je komaj toliko, da se malce zamotiš in spozabiš. Ne bi rekel, ko bi imel kakšen talent, ko bi bil pisatelj ali skladatelj, tako pa mi res preostane na voljo samo kavs. Življenje s telesom, ki ga bo enkrat konec. In samo kolikor živim s telesom, živim tudi s smrtjo. Name že ne bo prišla kot katastrofa. Jaz jo bom pričakal pripravljen.«

»Ne vem, kaj bo s tem drugače.«

»Vse. Ali misliš, da bi bilo naše življenje brez smrti še vedno takšno, kakršno je?«

»Jaz samo to vem, da bi v tem primeru živel malo bolj počasi,« je rekla utrujeno. »Nikamor se mi ne bi mudilo.«

»Vidiš, kako si bedasta,« sem vzkliknil, »kako se ne moreš niti vživeti v to. Če bi ne bilo smrti, čas za nas ne bi imel nobenega pomena, nič ne bi bilo ne počasnega ne hitrega . . . Brez smrti bi bilo naše življenje čisto nekaj drugega. Vseh sedanjih tegob bi bilo kar na mah konec, konec pa bi bilo tudi vsega tega, kar nas zdaj veseli, teh drobnih užitkov, ki so užitki samo zaradi tega, ker vemo, da jih krademo temu kratkemu in minljivemu življenju. Tudi tele kavice, na primer, ki jo srkava zdajle. To bi bilo, skratka, čisto nekaj drugega.«

»Kaj se razburjaš, saj te razumem . . .«

»Drek me razumeš!«

»Saj bi morda tudi mene prijelo tako, če bi že umrl. Ampak zdaj je še živ, in to me tako zaposluje . . . To noro upanje in vse te drobne možnosti in dolžnosti, ki visijo nad mano, dokler še upam.«

Odnehal sem in jo pustil v miru; ne vem, ali zaradi razdraženosti ali zaradi usmiljenja. Ko sem vstal od nje, je bila seveda še vedno utrujena in pretresena, a zadovoljna vsaj zaradi tega, da se ji ne bo treba spet povaljati.

Prihodnji dan smo šli v bolnišnico: Marjeta, njena mlajša sestra Lora, ki je doslej živel skupaj s tastom, in jaz. Naj sem se odpravil še tako nerad, sem čutil, da kratko malo moram iti z njima, obenem pa sta me gnali nedopovedljiva radovednost in pričakovanje, da me bo pogled na umirajočega Viktorja presunil, napolnil z grozo, ki sem jo doslej pogrešal, skratka, tudi

z zavestjo o smrti. Odpravil pa sem tudi z dvomom, če ni morda to moje spolno razburjenje, zaradi katerega se mi je čez noč mednožje že pošteno razbolelo, že kar moj dokončni odziv na smrt, spričo katerega mi prav nič ne more več ne v čustvo ne v zavest. Bolj ko z Viktorjem sem se ukvarjal z Loro, ki mi je burila radovednost že zaradi svojega trdoglavega samstva.

Tam v bolnišnici, v gneči prepadenih in poklapanih ljudi pred od-delkom za intenzivno nego, sta nas pričakala dva filharmonika, tastova kolega, osupla spričo usode, ki naj bi je bila že po kolegialni plati deležna tudi onadva; saj če je doletela fagotista, bo najbrž doletela tudi klavirista in violinista, sploh ves orkester.

Najprej so nas na Marjetino zahtevo poklicali na pogovor, in zrinili smo se v tesno sprejemno pisarno.

Zdravnica v zeleni halji in zeleni čepici nas je pričakala kar sede, z rokami na mizi in v papirjih, ki jih je potisnila prednjo sestra.

»Nič dobrega vam ne morem povedati,« je rekla. »Naredili smo, kar smo pač mogli narediti, a kakšni so zdaj nadaljnji notranji procesi, niti sami več ne vemo.«

Presenetila me je Marjeta, ne samo mene, ampak kar vse po prsti: vprašala je hudičevo stvarno:

»In koliko časa lahko še traja?«

»Največ štiriindvajset ur,« je odgovorila zdravnica enako stvarno.

Potem so nas iz sprejemne pisarne spustili v ozek hodnik ob sobanah oddelka za intenzivno nego, približno takó, kot spuščajo ljudi v zoološkem vrtu h kačam strupenjačam, pozimi pa tudi k vsem tistim živalim, ki potrebujejo za življenje nekoliko toplejši, ogrevan zrak. Razlika je bila v tem, da stekla na naši desni niso bila orošena in da je bilo mogoče kar dobro videti skoznje.

Tam zadaj je mrlikal stari Viktor. Ležal je na edinem vzvišenem in tehnično dognanem izdelku v prostorni in zračni sobani, ki naj bi bil postelj, nag, pokrit samo z rjuho, in pripet na življenje z vsemi mogočimi cevkami in napravami: dihal je z umetnimi pljuči, vodo je presnavljal in odvajal z umetnimi ledvicami in tudi srce, katerega utripi so žareli in poskakovali na televizijskem zaslonu kot nitke v žarnici, je najbrž utripalo s pomočjo spodbujevalca. Številne cevke, ki so mu jih zatlačili v usta, so mu razklenile čeljust do te mere, da so mu izmaličile obraz in izpahnilo oči, s katerimi je srepe zrl v strop. Na vsake toliko se je nagonsko zganil, pomigal s prsti na roki ali skrčil noge v kolenih, tako da je za kratek hip spominjalo na trzanje od bolečine, potem pa jih je prav tako nagonsko stegnili in obmiroval. Lora je ob vsakem njegovem gibu vzdiknila in se prilepila za šipo, kot da je priča čudežu, ki daje upravičeno upanje na življenje, vsi drugi pa smo kot začarani zrl skozi steklo, ne da bi bili mogli uzreti kaj takega, kar nas ne bi navdajalo z grozo. Mene je bolj kot kaj drugega prevzela sestra v sobani, mlado dekletce, ki je nadziralo delovanje cevk in naprav in se pri tem nenehoma pogovarjalo s tastom, kot da je povsem priseben človek; njeno delo je presegalo človeške zmogljivosti in normalen razum.

Za določen čas smo se pred steklom kar porazgubili, tako čustveno kot telesno.

Zbrali smo se šele na ploščadi pred bolnišnico in stopili v krog; tu smo se potem najprej dodobra nagledali drug drugega, najmanj tako, kot bi hoteli ugotoviti, če smo še zmerom isti in nespremenjeni ljudje. Z nami je bil tudi eden od obeh filharmonikov, suhljat možiček, na katerem je bila edina stvarna in kolikor toliko snovna reč ovratnik iz kozuhovine.

»Trebušna slinavka, pravite,« je rekel. »Saj to najbrž ni prav majhna reč.«

»To je čisto majhna žleza,« je pribila Marjeta.

»Ne bi rekel, da je tako majhna. Po moje ovija vso trebušno votlino.«

»Droben ferment.«

»Kdo bi si mislil, kaj,« sem se vmešal, da bi ju prekinil v njuni pre-tirani resnicoljubnosti, »da utegne ta zadeva povzročiti smrt. Prvič sem slišal zanjo šele ob tej priložnosti.«

Vendar me nista niti slišala.

»Ne vem, Marjeta, če imaš prav tudi tokrat,« je odkimal z glavo filharmonik, »slinavka le mora imeti svojo velikost.«

»Meni verjemite, majhna, skoraj nezatna žleza je. Nekaj centimetrov.«

»Koliko centimetrov?«

»Kvečjemu pet, šest . . .«

»Kako moreta? Kako le moreta,« sem vzkliknil, ne da bi jima bil po-jasnjal, kaj pravzaprav s tem mislim, saj nisem protestiral le iz pietete do tasta; obrnil sem jima hrbet in se napotil proti avtu.

Prihodnji dan, ko sem prišel iz službe, je bila Marjeta že doma: sedela je sama v dnevni sobi s plaščem v naročju, zamišljeno in nevsiljivo, tako da sem se preoblekel in postoril še vrsto drobnih opravkov, pospravil otroško sobo, pravzaprav pregrnil obe postelji, in v kuhinjskem koritu pomil skodelice za kavo, ko sem jo šele zagledal. Tedaj sem samo sprašujoče dvignil obrvi in ona mi je le komaj opazno prikimala, pravzaprav le povescila glavo, ki jo je samo za hip dvignila proti meni, ko se mi je že posvetilo.

Vprašal sem: »Kdaj?«

»Dopoldne ob desetih in petindvajset minut.«

»In kdaj bo pogreb,« sem vprašal, ker je bilo to edino, kar me je ta trenutek zares zanimalo.

»Najbrž v torek,« je rekla. »Nisem še bila na Pogrebem zavodu in tudi ne bom hodila, dokler ne bo tam tudi trupla.«

»Kot zanalašč prav v torek,« sem zarobantil bolj sam pri sebi. A šele tedaj sem zagledal na Marjetinem plašču, ki si ga je zložila v naročje, še zajetno, odprto knjigo, očitno zvezek enciklopedije, ki mi je vzela sapo in me zaposlila z drugimi mislimi.

»No, le poglej, kaj piše,« me je skušala prehiteti. »Trebušna slinavka je žleza, ki je nameščena za želodcem in ki je podobna po svoji zunanji obliki kuščarju. Dolga je okrog deset centimetrov, težka pa sedemdeset do

sto gramov. Tvorita jo dve sestavini: delno je zgrajena kot žleza z zunanjim izločanjem, delno pa jo tvorijo Langerhansovi otoki, v katerih se dela insulin . . .«

»Kako le moreš, Marjeta,« sem jo prekinil in zavil oči.

»Mar hočeš s tem reči, ti, upornik,« je vzkipela, »da moram popustiti kar pred vsakim kretenom in da se človeku sploh ni treba ničemur upreti?«

»Ne, Marjeta,« sem rekel, kolikor sem mogel blago, »s tem hočem reči, da ima smisel upirati se samo v pomembnih rečeh, sicer pa je treba ljudem pustiti, naj mislijo in živijo, kot jih je volja. V tem primeru gre vendar samo za to, da bi uveljavila svoj prav, ne pa kaj bistvenega. To pa je lahko boj brez prestanka in brez haska.«

Vendar sem že obupal nad njo in je sploh nisem več poslušal. Zdaj mi je bilo namreč že več kot jasno: ta moja Marjeta se utegne odpraviti za pogrebom celo sredi zime v rožastem krilu in belih šolnih . . . In to ne zaradi svoje ekstravagance: zaradi zadržanosti te svoje zajebane duše, ki jo kratko malo mora uveljaviti do kraja, ne da bi se menila za kakršno koli mero in pravila. In spričo tega je tudi moj razdraženi kurec, ki jo tako uporno kliče v sebi, da naj se nasadi na trdnejšo, obstojnejšo korenino, čisto brez moči. Imam pač obsedeno ženo, in to obsedeno s samo seboj.

Kar zastokal sem in zakopal glavo v dlani. Kako presenetljivo se je njena nekdanja dekliska razpuščenost, ko je še poplesavala in s svojimi zvončastimi krili dvigovala nedoločen veter, kar pred mojimi očmi sprevrgla v premočrtnost in togost, v to razsodniško držo, v zaprte ovratnike in broške. Kako se je njena ljubezniva sproščenost sprevrgla v zadržanost, in to zaradi nekakšnega neoprijemljivega razočaranja nad življenjem, ki sem ga prav gotovo zakrivil tudi jaz! Nič čudnega, da me zdaj pred njo kar naprej spreletavajo mrzli srhi. Njeno nekdanje prostodušno zaupanje v ljudi je zdaj že dolgo skrbno prikrito, a sistematično sovražstvo do vsega človeškega, nenehno zlobno brskanje po človeški majhnosti, ponigliivosti, laži, prevari . . . Njena nekdanja ciganska razpuščenost je zdaj malomeščanska pedantnost, njena brezmejna radodarnost skopost, njena odpustljivost pa nenehna zelena zavist in zloba. Njena nekdanja nenehoma topla in vlažna pička je zdaj suha, umita, razkužena in počesana mačka s sovražnimi kremplji. In če je bila nekdanj eno samo toplo čustvo, ki je moglo preživeti ves svet, ne samo mene in otroka, je to zdaj mrzlokerven razum in preračunljivost, od katere še pes crkne.

Res sem skoraj obupal. Že sem namreč videl, v kaj se bo pod njeno taktirko sprevrgla pogrebna ceremonija, ki je bila pred nama. Najprej bo to neusmiljena iztrebitev vsega in vseh, ki niso vredni nje in njenega očeta, potem skrb za zunanji videz in učinkovitost pogreba, prelaganje in preštevanje vencev, prebiranje napisov na žalnih trakovih, vojna z uslužbenci pogrebnega zavoda za vsak las na mrličevi glavi in za vsak cekin, za trugo, ki očitno — glejte, samo če potrkam po njej — ni iz hrastovine, potem prestižno merjenje pogrebcev, ki jim tudi njena razbolena duša ne bo mogla odpustiti niti najmanjše napake, ne v obleki ne v besedi.

K sreči sem se vsaj ta trenutek nekoliko uštel. Ko sem jo namreč spet pogledal, ni več nadaljevala s prejšnjo ihto in je bila tudi nekoliko bliže meni, nagnjena naprej, odprtejših oči in tudi odprtejšega srca.

»Kar ne morem si odpustiti tistih ocvirkov, ki sem mu jih dala,« je rekla. »Saj če sploh kaj škoduje žlodcu, potem prav gotovo škodujejo prismojene reči. Že žarke so nevarne, a prismojene so še veliko bolj.«

»Saj niti ne veš, če jih je pojedel.«

»On da jih ne bi pojedel!«

Dobrohotno sem se posmejal, Viktorju in njej, nekoliko v strahu, da bo tudi nadaljevala v tem smislu, najmanj tako, kot da je smrt posledica napake, človeške nepremišljenosti in česa podobnega. Vprašala pa je dokaj prisebno:

»Kaj bova z otrokoma? Povedala jima bova, ko bosta vprašala po dedku, ne?«

»To pa ne, Marjeta. Povedala jima bova takoj. Če bova čakala, da se bosta sama spomnila na dedka in vprašala po njem, bosta menila, da je smrt nekaj tako nepomembnega, da se nama ni zdelo vredno niti toliko, da bi jima jo omenila.«

»Imaš prav.«

»Kaj praviš?«

»Pravim, da imaš prav.«

»Kaj slišim! Jaz da imam enkrat prav!«

»Ne norčuj se! Rajši povej, kdaj jima bova povedala in kdo od naju jima bo povedal.«

»Vseeno je, kdaj in kdo. Povedati pa jima morava, preden bosta sama vprašala po dedku.«

Strinjala se je z mano in bila mi je celo hvaležna; vsaj z vekami in trepalicami je zatrepetala tako ganjeno, kot bi se hotela obraniti solz. Bila pa je tudi že tako izmučena, da je postala kar nekam dobrotljiva. Poleg tega je bilo z očetovo smrtjo tisto najhujše že za njo: upanje in napetost v njej sta popustili in kar na lepem se je v kosteh in pljučih čisto zmehčala. To je bil, skratka, trenutek, na katerega sem že ves čas tako bojevito prežal. In res: moje roke in kolena, ki sem jih doslej že ves čas premetaval sem in tja in se z njimi celo zaletaval obnjo, je zdaj na vsem lepem le opazila. Roko, ki sem jo pustil v njenem naročju, je najprej toplo prekrila z dlanjo, potem pa s konci prstov otipala ena samo kocino, in jo začela svaljkati in pukati iz mene. Najlepša priložnost, da sem se slednjič potegnil še bliže k njej in da se je tudi ona naslonila name z vso težo svojega telesa.

Razpel sem ji bluzo in spodvihal krilo na boke, potem pa sem jo samo še privzdignil, da sem lahko zdrsnil podnjo in obtičal med njenimi nogami. Poželenje res ni prišlo nad naju tako nenadoma in tako silovito, da bi se ne mogla več razkometiti, tudi se nisva pripravljala h kakšnemu posebnemu uživanju, ampak prevzelo naju je tako samoumevno, da ni bilo več zamujati niti trenutka in se trgati iz tega omamnega razpoloženja. Pri tem je bilo celo meni kaj malo mar, ali ji joški bingljajo nad mano dovolj sproščeno in dovolj slikovito — poglavitno mi je bilo, da sem bil končno pri njej in v njej.

In da se je začelo nekaj mehčati tudi v mojem razjarjenem otepaču. Na tihem pa sem že od vsega začetka strahoval, da to najbrž le ne bo tisto čisto pravo, da Marjeti morebiti sploh ne bo prišlo . . . Vendar se je čez čas le orosila, tudi po hrbtu, potem pa pognala v dir proti svojemu koncu. In tudi prišlo ji je, resda nekoliko drobno in plitko, bolj po zaslugi ščegetavčka kot vagine, a prišlo ji je vendarle.

»No, vidiš . . . !« sem rekel.

»Kaj vidim?« me je skoraj prisebno zgrabila za besedo. »Kaj vidim?«

»Če ne vidiš, pa čutiš. Vse je nekoliko prijaznejše, ne? In tudi smrt je nekoliko bolj človeška.«

»Morebiti.«

Žal res ni bilo čisto pravo in tudi ne čisto dovolj. Celo zame je bilo komaj toliko, da sem si olajšal bolečino in se sprostil od teže, ki mi je stiskala jajca, medtem ko sva oba kaj hitro splavala nazaj na površino, tja, kjer so naju pričakale vse prejšnje tegobe in nesporazumi.

Že zvečer sva nadaljevala s popoldanskim pogovorom.

»Če bi vedela,« je rekla Marjeta, »da je bil takrat, ko so ga prepeljali na oddelek za intenzivno nego, še zadnjič pri zavesti, mu prav gotovo ne bi samo pomahala. Šla bi za njim. Tako pa se mi je tako strašansko mudilo . . .«

»Zaradi tega se ne bi nič spremenilo.«

»Ne,« je odkimala, »nisem mislila, da bo umrl kar tako. Ko bi vsaj še toliko prišel k sebi, da bi se za dan ali dva vrnil domov, se očedil in obril, popil kozarec terana . . .«

»Kako je vse to nepomembno, Marjeta,« sem rekel. »Kako je vse to spričo tega, da je umrl, nepomembno! Kaj si res ne moreš predstavljati, da ga zdaj ni več.«

»Saj prav zaradi tega.«

»Prav zaradi tega je vse tako nepomembno. Samo življenje je tisto, ki šteje. Tudi tisti kozarec terana, ki ga kar ne moreš preboleti, bi imel zanj kak pomen samo v primeru, če bi še živel in živel. Spričo smrti pa je vse skupaj nič. Pušelj z zlatimi cekini ti lahko zadnjo uro vtaknejo v rit, pa ni vse skupaj nič, če ti ne morejo dati življenja.«

»Saj imaš najbrž prav, a vseeno . . . Malo veselja bi mu še privoščila. No, ali je v tem kaj narobe, če bi rada svojemu očetu privoščila še malo veselja.«

»Narobe je, če ne ločiš pomembno od nepomembnega. In za tvojega očeta je ta trenutek pomembno samo življenje. Življenje in čisto nič drugega.«

»Kako je s tabo težko. Nobenih čustev ne dovoliš človeku.«

»Kako ne dovolim? Govoriva o smrti in zato terjam globlja, ne pa takole površna čustva. Očeta ni več, in to je za znoret, ne pa za pogrevat takale sentimentalne štorije o kozarcu terana.«

»Surovina!« ja zahlipala in se pognala od mene v kopalnico, da se zjoka na samem.

»Pa pojdi v rit, baba trapasta,« sem zavpil za njo.

In niti pri najboljši volji nisem vedel, kaj mi pravzaprav je, da sem tako nasršen. Vse je kazalo, da me bo tast s svojo smrtjo spravil ob težko pričakovani kavs, in to ob najboljši kavs v mojem življenju, in tega mu nisem mogel odpustiti, ne njemu, ne sebi ne celemu svetu. Z Jožefo sva se po neskončnem nategovanju dogovorila, da se bo to končno zgodilo v torek, zdaj pa je kot zanalasč prišla vmes ta tastova smrt, pogreb . . . Ne, niti predstavljati si nisem mogel, da se tega vnebovzjetja z Jožefo ne bi udeležil. Saj če mi je že tako neusmiljeno stal te dni in se napenjal, mi prav gotovo ni stal samo zaradi smrti, ampak tudi zaradi Jožefe. Tudi zaradi nje, zaradi prešuštva, ki je bilo na vidiku, zaradi skušnjave in greha, ki je toliko kot smrt.

Že v dijaških letih, še v strahu za nedolžnost, sva se z Jožefo ob vsaki šolski prireditvi tudi v najhujši gneči po desetkrat, dvajsetkrat ujela z očmi, tako da še zdaj nisem vedel, zakaj si nisva že pod šolskim stopniščem padla v objem. Pozneje, polnih petnajst let, jaz kot razmeroma srečno poročen inženir kemije z dvema otrokoma in ona kot zavrta, neizživeta gospodinja občinskega velmoža, pa sva se videvala samo še kdaj pa kdaj in je najino nepotešeno hrepenenje samo še raslo, dokler se ni razvilo v sproščeno navdušenje drugega nad drugim. Žal sva se srečavala samo še na kulturnih prireditvah, v gledališčih in koncertnih dvoranah, in še to samo v hodnikih in bifejih, v tistih kratkih trenutkih odmora, ko sem v gneči potnih teles izsesaval vlažno cigareto, a vsakič sva se razveselila drug drugega kot obsedenca. Pri tem mi je ona s svojim nemiro in svojimi globokimi in nepotešenimi očmi, s svojimi močnimi rameni in vitkimi prsti, ki jih je znala tako spretno kar mimogrede zataktniti za moj komolec, da se je potem s celim telesom potegnila k meni in me prežela s svojo toploto, z elektriko svojih sveže umitih, poketajočih lask, s katerimi mi je ob vsakem sunkovitem gibu glave posipala obraz kot z odišavljenimi regratovimi lučkami, ki so se mi lepile za potno kožo in ki sem jih vdihaval v nosnice, vsakič tudi za nekaj dni vrezala v globok, nemiren spomin. Pravzaprav ne samo ona, temveč tudi tisti nesrečni trenutek, ko sem stopil iz gledališča ali koncertne dvorane v mrzlo zimsko noč, kulturniško prevzet in mladeniško nepotešen, a je bila Marjeta že ob meni in sem se moral Jožefi težkega srca odpovedati. Tako me je seveda ta vitalna, živahna, toplokrvna in srečna ženska, predvsem vse bolj in bolj srečna ženska, sčasoma čisto prevzela in me držala v napetosti od koncerta do koncerta, od gledališke predstave do gledališke predstave. In da sem se sploh še obvladoval, sem se imel zahvaliti samo svojemu dvomu, svoji bojazni, da ni morda ta njena živahnost, sreča in toplina namenjena kar vsem moškim in ne samo meni. Če bi bil samo za trenutek prepričan, da je vse to žensko bogastvo namenjeno samo meni in da je celo tako ženstveno samo zaradi mene, bi jo že zdavnaj poklical po telefonu, naj jo je njen občinski velmož še tako varoval pred skušnjavami. Pred dobrim mesecem dni pa je bila v gledališču kot zanalasč sama in tedaj sem jo povabil, naj se nam pridruži, meni, Marjeti, Lori in njenemu tedanjemu moškemu, ki smo nameravali po predstavi še malo posedet. Tam, v gostilni, pa je bilo več kot naravno tudi to, da sem se ob pozni uri

ponudil, da jo odpeljem še domov. Pred njeno vrstno hišo sem ustavil in se nagnil k njej, da slednjič spregovorim z njo nekaj intimnejših besed, ona pa se je polegla po naslonjalu sedeža, kot nezavedno zamahnila z roko od sebe in mi jo vrgla naravnost v mednožje, tako kot umirajoči golob instinktivno zamahne s perutjo. Roka je težko čofnila naravnost na mojega tiča in je že otipavala in merila, medtem ko je bila Jožefa sama še zmerom daleč, še dlje pa njene medleče oči, ki so moledovale iz teme za odpušcanje in milost. Dvignil sem njeno dlan k ustom in jo nekajkrat mokro poljubil. In na hitro sva se zmenila, da se dobiva takoj, ko bo njen mož samo za nekaj dni službeno odsoten, in to nikjer drugje kot pri njej doma, v njeni postelji, v kateri je doslej že toliko prekoprnela po meni.

In ta kavs naj bi zdaj zamudil. Ne, ta trenutek res ni bilo smrti, ki bi me lahko zadržala. Že dopoldanski čas, za katerega sva se — neučakana, kakršna sva bila — dogovorila, je čas, ko v žilah še ni pravega krvnega pritiska in v telesu ne pravih moči, potem pa še ta svetoskrunska žalost, ki naj bi jo spustil k sebi, vsi ti opravi in obveznosti . . . Ne, nikakor ne, čeprav si nisem bil čisto na jasnem, ali ni morebiti prav ta svetoskrunska žalost tista, ki me tako neusmiljeno napenja in usposablja za tako enkratno podvig.

2

V nedeljo je bilo stanovanje ves čas polno obiskovalcev, sorodnikov in znancev, ki so prišli izrekat sožalje, kar so opravljali upadlih lic in mrmraje v brado, predvsem pa past človeško radovednost, ki je spričo smrti res nenasitna. Kolikor več jih je bilo, toliko bolj so mi šli na živce, saj so dajali pogrebu, ki sem si ga želel kratko malo odmisлити, vse večjo težo in pomen. Marjeta je dajala duška svoji zlobi s tem, da ni prav nobenemu postregla niti s kozarcem vode, a kakor hitro je kdo kljub temu sedel, mu je že prisedla in se spustila z njim v vsa tista neslana razpredanja o smrti: ves čas se je smrt sprehajala med nami kot del človekove krivde, kot posledica človekovih napak, nepremišljenosti in podobnega. K sreči se je Marjeta slednjič le nekoliko izmučila in otopela, tako da je popoldan, ko je opravila najnujnejše na pogrebem zavodu, že kar preždela v naslanjaču. Na vsako toliko me je s povešeno glavo samo še pogledala, da sem ji brž natočil šilce brinjeva.

Med drugimi je prišel tudi Ivan, eden izmed Lorinih neuslišanih ljubljenčev, in vprašal:

»Od česa pa je pravzaprav gospod umrl?«

Čeprav sem bil najmanj poklican, sem kar pohitel z odgovorom:

»Od smrti.«

Vendar vse zaman.

»Saj veš, kakšen je bil naš oči,« je nemočno sklenila roke Lora. »Bolj kot smo mu govorili, da to ni za človeka v letih, da naj malo manj je in pije, več je jedel in pil. In bolj kot je bilo mastno in težje kot je bilo za želodec, rajši je imel. Zadnji čas se sploh ni več spravil spat, ne da bi se prej preobložil s slanino.«

»Kaj hočemo,« je vzdihnila Marjeta, »od glasbe same najbrž tudi ni mogel živeti.«

»S slanino?« se je zavzel Ivan, ki je imel oči in ušesa samo za Loro. »To pa res ni za človeka njegovih let.«

»Seveda ne, a kaj, ko nobena beseda ni nič zalegla. Prav slanino je hotel imeti, ali pa hladno in mastno govedino.«

»In ocvirke v svinjski masti,« sem pripomnil, ker sem začutil, da je voz že spet nezadržno krenil navzdol, in ošvrknil s pogledom Marjeto, da spodbudim k besedi še njo.

»Ti prekleti ocvirki,« se je ugriznila v jezik Marjeta. »Nikdar si jih ne bom odpustila. Prismočili so se mi in imela sem jih že več kot teden dni v hladilniku, ne da bi se bila mogla domisliti, kaj naj z njimi. Potem sem jih dala prav njemu, da naj nakrmi z njimi golobe. Zdaj pa slišim, da jih je pojedel kar sam. In te nepremišljenosti si res ne morem odpustiti. Saj če sploh kaj škoduje želodcu, potem prav gotovo prismojeno. Že žarke jedi ne denejo človeku dobro, a prismojene so za prebavo še veliko slabše.«

»Ah, naš očka . . .!« je stopila k njej Lora in ji spravljivo segla v lase. »Saj vendar veš, Marjeta, kakšen je bil. Če bi ne imel ocvirkov, bi se lotil česa drugega, samo da bi bilo mastno.«

In tako dalje, s prav posebno gorečnostjo in strastjo. Nazadnje sem tudi jaz sam že skoraj verjel, da smrti sploh ni, ampak da so le človeške napake in pomanjkljivosti, požrešnost in podobno, skratka, taka ali drugačna krivda, zaradi katere nas že mora doleteti zaslužena kazen. V tej sprenevedavosti je smrt postajala vse bolj lahkokrila ptica, ki se je prijazno spretelavala nad našimi glavami.

Potrzepljivo sem čakal, da jo bo kdo omenil vsaj otrokoma. In ker tega nihče ni storil, sem zvečer, ko je bila Mina že v postelji in Metod že v pižami in v kopalnici, poklical k sebi vsaj Metoda.

»Veš, Metod,« sem rekel, »jutri si bomo dedka namazali na kruh.«

»Kako pa govoriš!« je vzkipela Marjeta in mi iztrgala otroka.

»Saj pravijo, da ga bodo kremirali,« sem rekel nedolžno. »In kadar koli slišim to besedo, se ne spomnim samo na kremo, ampak tudi na jetrno pašteto. Kristus, samo pomisli, kakšna beseda! Kremiranje! Ali res ne morejo reči upepelitev, upepeljenje . . .«

Ali je bil to res trenutek mojega maščevanja? Maščevanja za vse Marjetine zaresne in namišljene ljubimce? Ali je bilo morebiti v tej moji grotesknosti še kaj drugega, česar se niti sam nisem dobro zavedal. Na vsak način še nisem prebolel . . .

Ni še minilo leto dni od Marjetine skrivnostne odsotnosti, ko se je zadrževala v glavnem samo še v kuhinji in se z nepotrebnim brkljanjem vztrajno izmikala vsakemu stiku z mano, vse bolj in bolj samosvoja, zamišljena, dovzetna samo še za telefonske klice, ko je počenila v predsobi na pete in se s slušalko na ušesih zapletla v polglasen razgovor. Slepa in gluha za vso svojo okolico, najmanj tako, kot divji petelin med petjem. Nekega večera sem radovedno sedel na rob njene postelje in jo kar naravnost vprašal, kaj se dogaja z njo, ona pa je z očitnim olajšanjem pretrgala svoj

skrivnostni molk in rekla: »Ljubimca imam.« Odskočil sem od njenega oskrunjenega telesa, kot bi me pičila, in se ji nekaj časa sploh nisem upal približati, najmanj tako, kot da je okužena. »Kako to misliš?« sem jo spraševal od daleč, ona pa mi je odgovarjala: »Nič ne mislim. Zdaj ljubim njega in ga bom pač ljubila, dokler ga bom ljubila, potem pa morda prideš spet ti na vrsto.« — »To si si pa zamislila hudičevo preprosto«, sem vzkliknil, poln besa in pretnje, vendar ni imel ta vzklik nikakršne prave vsebine. Saj se je nisem upal niti vprašati, kdo je ta njen novi moški, samo da ne bi dobil o njem konkretnjših podatkov in da ne bi postal še resničnejši.

Že prvo noč sem prebedel v telesnih in duhovnih mukah, medtem ko je ona kaj kmalu zaspala, mirno in globoko kot žival. Moj prvi globlji in resničnejši odziv je bila želja, da bi jo z nežnostjo spet priklical k sebi, da bi jo s tičem spet očaral in kratko malo zbrisal vse zloustne prikazni. Zjutraj po prečuti noči sem jo naskočil kar v kopalnici, golo in še mokro, ko je komaj stopila iz banje, in jo stisnil v kot, vendar je kar počenila, se obrnila od mene k onemu drugemu in se kar zabubila v svoje telo. »Še noben moški ni bil z mano tako nežen kot ta,« je rekla predse, medtem ko ga je pestovala nekje v sebi. »In zastonj si prizadevaš. Če ne bom šla z njim danes, bom šla kdaj drugič.«

Bilo je več kot očitno, da si užitka in sreče, ki ji ga je prinesel oni drugi, ne bo več odrekla. Jaz nisem bil zanjo nič. S tem pa se je moj duševni pekел šele začel. Bilo mi je namreč jasno tudi to, da ženska moškega, ki ga enkrat tako neusmiljeno zavrže, ne more vzljubiti nikdar več, in da sem torej zavržen enkrat za zmerom. Da je s tem konec tudi tistega zanesljivega in trdnega sveta, ki sva ga zgradila z najinim zakonom, skratka, kar vsega vrednostnega in smiselnega, kar me je doslej hranilo in mi dajalo določeno moč. In da je spričo tega, kar se dogaja zdaj, celo najina prekrasna preteklost le žalostno slepilo. Noči in noči sem prebedel, kadil cigareto za cigareto, ne da bi bil mogel zaužiti karkoli, kolovratil po stanovanju in pisal po zidovih nekakšne parole, s katerimi naj bi Marjetico raznežil in priklical nazaj, predvsem imeni obeh otrok, ko je bilo že moje brez vsake teže, medtem ko je ona spala, še naprej mirno in globoko kot žival. Zjutraj je dremljivo vstala in bežno preletela, kar sem načelkal po zidovih, potem pa sedla v kuhinjski kot in potočila nekaj solz, vendar ne zaradi mene in skesanosti, temveč zaradi užitka in sreče, ki sta se ji tako radodarno ponudila, a ju zdaj le ni mogla užiti tako sproščeno, kot se je prvi hip nadejala. Njene materinske obveznosti so bile le prevelike. Da bi jo še močneje opozoril na njene dolžnosti, sem trikrat ali štirinikrat pobral svoje stvari in kar odšel, najel sobo v hotelu in tam tudi prespal, potem pa se spet vrnil, ne da bi se bilo medtem doma kaj spremenilo. Marjeta je bila še vedno zapredena vase.

Spregovorila je šele po štirinajstih dneh. In tedaj je bilo slednjich konec mojih samotnih in divjih noči, saj je tudi ona potrebovala sogovornika, in to neusmiljenega sogovornika, ki naj bi sedel ob njej ure in ure. Vse to se ne bi nikdar zgodilo, nikdar, če bi je jaz že zdavnaj ne bil izdal, če bi je ves čas najinega zakona ne goljufal za vsa njena pričakovanja, za vse

drobne pozornosti, ki jih je že kot dekle pričakovala od mene. Nikdar da je nisem pospremil do doma, kadar si je to najbolj želela, ji nikdar prisluhnil ali sodeloval z njo, kadar je bila najbolj osamljena . . . Tako ni seveda nič čudnega, da si je ob meni ves čas tako strašansko želela malo resnične nežnosti in dobrote, in da se je slednjič naslonila kar na prvo ramo, ki se ji je ponudila.

Ta njena izpoved je bila seveda kot prijeten obkladek na moje rane. Zdaj moja Marjetica kar naenkrat ni bila več brezobzirna prešuštnica, ampak sem bil jaz izdajalec njenega srca; njena sla po drugem moškem ni več tičala v njenem pohotnem telesu, temveč v moji sebičnosti; ne v njeni lahkotnosti, temveč v moji krivdi . . . To je bilo slišati tako spodbudno, da je moje izmučeno srce sprejelo nase vse, kar je Marjeta še naložila nanj, vse splošnosti in podrobnosti, ki jih zdaj kar ni hotelo biti konca. Ne samo mojo površnost, temveč tudi vse tiste drobne, vsakodnevne opravke, ki sem jih sebično prepuščal njej in ki predstavljajo ljubezen, dejansko ljubezen, kakršne moški sploh ne priznavamo: nakupovanje po trgovinah, kuhanje, pomivanje posode, pospravljanje stanovanja, ubadanje z denarjem, skrb za otroke, kratka, vse tisto, kar sem tako neusmiljeno prepustil samo njeni skrbi in njenim izmučenim rokam. Saj navsezadnje sta otroka že skoraj odrasla, ne da bi jaz sploh vedel za to, smo vsi siti in oblečeni, ne da bi jaz temu posvetil niti minuto svojega časa . . . Še malo nisem pomislil, da se Marjeta z vsemi temi očitki tudi očičuje in opravičuje, ampak sem lahko-verno — naj sem se v besednih dvobojih temu še tako upiral — sprejemal nase prav vso krivdo. Nezavedno mi je bilo veliko pomembnejše in ljubše, da je bila Marjetica v mojih očeh spet čista. Seveda, kdaj pa kdaj sem se ji uprl in jo skušal pahniti nazaj v greh. »Govoriš tako,« sem ji rekel, »kot da sta za ljubezen potrebna ne vem kakšno opravičilo in vzrok. Ženska si pač na vsako toliko zaželi drugega kurca in si ga vzame.« Vendar nisem vztrajal pri tem. Prestrašil sem se lastnih besed in se spet hitro umaknil. In pri tem sploh nisem opažal, kako postajam do nje iz dneva v dan vse pozornejši, kako ji strežem spred in vzad, kako tekam iz službe domov, da bi še pred njenim prihodom odnesel smeti v smetnjak, postlal razmetane postelje, stepel preproge, pristavil džezvo za kavico . . . Dokler nisem nekega dne ujel njenega zadovoljnega in zmagovitega obraza in se mi je posvetilo: Nobenega ljubimca ni nikjer! Je samo njena perverzna želja, da bi me pokorila, spravila pod copato, napravila iz samostojnega in svobodnega človeka ponižnega in ustrezljivega hlapca, in sebi olajšala življenje.

Ko je zdaj spravila spat še Metoda, sem rekel:

»Nikar ne misli, da zaradi vseh teh pogrebniških ceremonij ne bom pokavsals Jožefe!«

Pogledala me je presenetljivo bistro, le kratko pomislila in rekla:

»Zaradi koga ti potemtakem tako živalsko stoji? Zaradi očetove smrti ali zaradi Jožefe?«

»Zaradi vsega.«

»Kar daj, pokavsaj to zmedenko,« je spregovorila čez čas s preudarno vdanostjo. »Saj ta tvoja pohota tako ni več normalna.«

»Pokavsaj jo tudi bom,« sem rekel. »Hudič je samo v tem, da sva zmenjena prav na dan pogreba.«

»Boš pač opravil eno in drugo. Kaj pa je to tebi!«

»Oboje mi pa res ni potrebno. Zadostovalo bi mi, da bi se pošteno poslovil od Viktorja ali da bi pošteno pokavsaj Jožefo, eno ali drugo. Vendar vse tako kaže, da se bom rajši odločil za kavs.«

Potem sva se spravila spat še midva in nisva več govorila ne o tem ne o čem drugem. Marjeta si je zjutraj spela lase v zajetno čopo na temenu in si razgalila vrat, ne da bi bil mogel ugotoviti zakaj, ali zaradi tega, ker si ni utegnila umiti glave, ali zaradi kake druge kaprice, sicer pa se je z vsem svojim bitjem posvetila pogrebu in je bila pri tem celo tako velikodušna, da me ni obremenjevala z nikakršnimi sitnostmi. Vse sta opravili z Loro.

Enkrat samkrat je medtem spregovorila bolj sama zase:

»S temi novimi pogrebi je res križ. Naročila sem sicer zbor opernih pevcev, a ko sem danes pogledala enega izmed teh obredov, sem videla, da je brez pogrebnega govora vse skupaj hudičevo klavirno. Upam, da se bodo ti muzikanti spomnili in da bo kdo izmed njih spregovoril kakšno besedo.«

V torek, na dan pogreba, je bila pokonci že navsezgodaj. Dobil sem jo v kuhinjskem kotu, nagnjeno nad osmrtnico v včerajšnjem časopisu, ki jo je očitno preverila že stotič.

»Mislím, da bo vse v redu,« je rekla prepričano in z globokim mirom. »Prosilá bi te samo, da mi pustiš avto, da bom lahko naložila otroka in da bom lahko mimogrede pobrala še Loro. Pa tudi za vsak primer, če bom morala v naglici skočiti še kam.«

»Potem bom šel jaz peš. Za moškega je tako dobro, da se pred takim opravkom dobro prekrvavi.«

»Tebi pa ta skrb res ni potrebna,« je rekla pikro in poblisnila po meni, ki sem bil še v pižami in s kar precejšnjim šotorom pred sabo.

»Najbrž res ne. Ampak moški se zmerom odpravlja k ženski s prepričanjem, da ji nikdar ni dovolj, in je zmerom temu primerno zaskrbljen.«

Potem sem se oblekel in se odpravil.

Jožefa me je tudi tokrat sprejela nasmejana in srečna.

Kakor hitro sem vstopil, je urno zaklenila vežna vrata za mojim hrbtom in se mi s toplimi nadlahti obesila okrog vratu, potem pa pritisnila ob me še svoje telo:

»Samo da si res prišel.«

Toplota je kar žehlala iz njenega zdravega, močnega telesa, ko sem odpihoval njene žive lase in iskal njen obraz. Ko me je začutila na svojem trebuhu, je vztrepetala in me nekajkrat vroče poljubila, a nekako glasno in cmokaje, kot poljubljaajo otroci in histerične ženske.

Potem se je sunkovito odtrgala od mene in pohitela po stopnišču navzgor. Pričakala me je v svetli dnevni sobi s široko razprostrtimi rokami in me ujela za zapestja, potegnila k sebi na kavč, da sva obsedela drug proti drugemu.

»Saj ne vem, ali naj ti povem ali ne,« me je stiskala kot s kleščami in me lovila z očmi. »Zbolela sem. Niti pojma nimam, kako se mi je to moglo zgoditi mimo vseh pričakovanj, a res sem bolna. Najbrž od samega razburjenja.«

»Resno govoriš?«

»In zakaj bi ti lagala, ti moj . . . ! Sama ne vem, kaj bi naredila, da bi bila lahko tvoja.«

»Saj mene to nič ne moti.«

»Joj, lepo te prosim, nikar . . . ! Jaz tega ne bi mogla. Niti z možem ne počenjam tega, kadar sem bolna, kaj šele s tabo. Res ne.«

»Pravim, da me to nič ne moti.«

Hvaležno me je pogledala in vprašala:

»Ali si žalosten? Ali boš po vsem tem sploh še kdaj prišel k meni?«

»Seveda bom.«

»Te lahko vsaj malo pošlatam,« je rekla in samogibno segla s konci prstov proti mojemu hlačnemu žepu.

»Izvoli,« sem rekel radodarno.

»Ne,« je odmaknila roko, kot bi se spekla, se težko vrgla na naslonjalo za mojim hrbtom in zasvetila z vlažnimi očmi. »Zdaj si najbrž res žalosten.«

»Nisem žalosten,« sem rekel. »Imam pa vtis, da se sprenevedaš pred kavsom tako, kot se drugi ljudje sprenevedajo pred smrtjo. Ne dovoliš, da bi prišlo do tebe.«

Kar preslišala me je in spet vprašala:

»Ali si žalosten, samo to mi povej.«

»Nisem žalosten, a vse tako kaže, da bom le moral za pogrebom.«

»Za čigavim pogrebom?«

»Za tastovim.«

»Hočeš s tem reči, da je umrl Marjetin oče?«

Prikimal sem.

»In da je danes njegov pogreb?«

»Zdajle.«

»In to pogreb Marjetinega očeta?«

Prikimal sem spet, tokrat z neodločnim nasmehom.

Oči so ji potemnele in nekaj časa je buljila vame topo in neopredeljeno. Na vsem lepem je skočila kvišku in se spreletela po stanovanju, po pred-sobi in po kuhinji, tako da sem jo za nekaj časa zgubil spred oči, potem pa se je spet prikazala na vratih, enako zmedena kot prej.

»Saj ne vem, ali naj mi godi ali naj se zgražam? Ali naj bom počaščena ali ponižana? Ali naj te imam za ljubimca ali za čisto navadno svinjo?« In spet se je spreletela, tokrat po dnevni sobi, tik mimo mene, ne da bi mi bila privoščila pogled. »Ženin oče mu umre, tast, pogreb ima, on pa pride k meni. Pride, kot da sem jaz zanj prva in edina na svetu. Pride in se mi že na vratih obesi okrog vratu, da začutim vso njegovo moškost, od kore-nine do glave . . . Ne, veš kaj,« se je slednjič zapičila vame, »če vse dobro premislim, si čisto navadna svinja. Prasec, kot se temu reče.«

»Saj odhajam.«

»Ne, čakaj,« je vzkliknila in mi pristopila. »Seveda greš. Moraš iti. In kar pojdi, samo ne bodi žalosten. Kajne, da nisi žalosten?«

»Nisem.«

»No, potem pojdi. Saj se bova imela še rada. Velikokrat še. Ob prvi priložnosti te bom spet poklicala.«

In enako nasmejana in srečna, kot me je sprejela, me je tudi pospremila po stopnicah navzdol in izrinila na vrt pred hišo: celo vrata za mojim hrbtom je zaklenila enako urno in sunkovito. Spihal sem si nekaj odisavljenih regratovih lučk z ustnic in nozdrvi, pobral nekaj najbolj nadležnih še z rokami in pohitel.

Toda kot zanalašč sem zamudil tudi Viktorja.

Ko sem se spustil po betonskem prihodu k žalnemu poslopju, velikemu steklenjaku, so delavci pogrebnega zavoda, črni težaki v neokusnih salonsko belih rokavicah, že snemali s klinov pred mrliško vežico vence in rože in jih nalagali na voz, da ga potisnejo proti zastekljeni topli gredi; tudi pogrebci so se že razvrstili v pare in se vsi do zadnjega zazrli v grmado svežega cvetja in vijoličastih trakov. Mrliška vežica je bila že prazna, truga tam zadaj za steklom že zaprta in na vozičku, da jo po stranskem hodniku zapeljejo tja, kamor so bili namenjeni tudi venci in rože.

Z Marjeto sva se spogledala kot nerazdružljiva človeka, ki jima doslej samo priložnost ni dovoljevala, da bi izmenjala intimne misli. Bila je samo še nekoliko bolj bleda.

»Da bi ti videl, kaj so napravili iz njega na obdukciji,« mi je šepnila. »Komaj sem ga prepoznala. Odprli so mu tudi glavo, in to na temenu in pod brado, da je bil čisto izmaličen. Še obraz je imel potolčen in odrgnjen, kot da so se žogali z njim, in sokrvica se mu je še zjutraj zlivala na blazino v trugi.«

»Torej so ga ubili še enkrat in je zdaj zanesljivo mrtev.«

»Kaj vem,« je nadaljevala Marjeta. »Ko sem bila zjutraj tam zadaj za šipo in mu oblagala glavo z rožami, da bi ne bilo videti te strahote, se mi je ves čas zdelo, da se bo zdaj zdaj našobil in pušnil vame — tako, kot je pihal vame, ko sem bila še otrok. In povem ti, da bi ne bila prav nič presenečena, če bi se res dvignil in pušnil. Zdelo bi se mi bolj normalno kot vse drugo.«

»Videti je, da je res vse zastonj . . .« sem rekel.

»Pozdravljen,« se je vmešala med naju Lora in me prijela pod roko. »Bala sem se že, da bova morali res čisto sami tja noter . . . Otroka sva pustili kar pri meni doma.«

Voz z venci in cvetjem nam je že ušel za nekaj korakov in pogrebci so se že zbrali za našimi hrbti, pritisnili na nas. Spustil sem ženski predse in jima od zadaj zataknil roke za komolca, da smo slednjič krenili, ne da bi bilo povsem jasno, kdo pravzaprav koga vodi.

V poslovljni dvorani smo se ustopili pred klop za svojce. Zavrgel sem roke na zadnjico in se zazrl visoko predse, v steklo pod stropom in skozi njega, v temačno nebo tam zadaj, in v tej zamaknjeni drži sem vztrajal vse do konca. Ozrl sem se šele, ko so trugo porinili iz dvorane na hodnik in sta

dva uslužbenca simbolično dokaj učinkovito staknila za njo težki železni vratnici. Menda je bilo vmes tudi nekaj govoranc; vsaj zdelo se mi je, da sem s koticom očesa enkrat ali dvakrat ujel med kopico cvetja tudi kožu-hovinast ovrtnik.

Počakali smo pred klopjo v dvorani, dokler se niso pogrebci razšli vsi do zadnjega.

»Lora je povabila nekaj deklet, najinih starih znank, k sebi domov,« je tedaj rekla Marjeta. »Meni bo prav dobro delo, če mi bo s čim postregla, ti pa se nam najbrž ne boš pridružil.«

»Upam, da sta imeli srečo pri izbiri.«

»Znanke pač.«

»Počakal te bom doma, če ne bo trajalo predolgo.«

A čakal sem jo do poznih nočnih ur, ves čas vznak na postelji, ne da bi bil enkrat samkrat pomislil, da bi sploh lahko počel še kaj drugega. Z nočjo sta prišla samo otroka in se brez besed spravila spat, Marjete pa še dolgo ni bilo. In dlje kot je ni bilo in dlje kot sem jo čakal, bolj je raslo v meni nekakšno nerazložno upanje . . .

In res: ko se je slednjič pritihotapila domov, je bila nabita s svetom, prevzeta in razburjena od vseh mogočih novic, ki jih še ni povsem dobro uredila, natančno taka, kakršno sem pričakoval. Dovolj je bilo, da sem le poblisnil po njej iz svoje žabje perspektive, že mi je bilo jasno — že po tem, kako mi je odmaknila pogled in kako se je sprenevedavo kar s celim telesom obrnila od mene — kam pes taco moli. Z babnicami je obrala svet po dolgem in počez in vmes tudi srknila kaj krepkega, tako da je zdaj še vedno živela predvsem v svojem telesu. Saj babnice ne bi bile babnice, če mimogrede ne bi dobro obdelale tudi svojih mož in se povaljale po vseh mogočih posteljah, vsaka z vsako spregovorjeno besedo vse bolj trdno prepričana, da je kljub vsemu prav njen najboljši, najbolj možat in sploh . . . Morda me je celo katera med njimi, ki me je videla na pogrebu, omenila kot zanimivega moškega . . . A Marjeto, ki je ženska vsaj toliko, kolikor so ženske tudi druge, spolno najbolj razburi prav zanimanje drugih žensk za njenega moškega.

»Zdaj pa že sleci to črnino,« sem rekel.

»Tako bom,« se je posmejala. »A prav vsega, kar imam črnega, že ne bom slekla.«

»Misliš s tem reči, da boš mačka zadržala.«

»Mačka bom zadržala, ker mi je nocoj v posebno veselje. In tudi zato, ker ga bom najbrž še potrebovala.«

In že se je slačila, tokrat še malo ne tako skrbno, kot po navadi. Črnino je kar trgala s sebe in jo odmetavala na najbližji naslonjač, ne da bi bila karkoli preganila ali celo spravila v omaro; celo čevlje je kar brnila z nog, da so odleteli nekam globoko pod kavč. Vmes se mi je hotela opravičevati za tolikšno zamudo, vendar sem jo kar prekinil:

»Že vse vem. Potem je prišla še ta in potem še ona, beseda je dala besedo, posedele ste, najprej kar v kuhinji, potem pa še v dnevni sobi, in

vse je bilo tako zanimivo in tudi tako pomirjajoče, da kar nisi mogla vstati . . .«

»Vidiš, kako dobro veš. Jaz bi na tvojem mestu mislila vse kaj drugega.«

Končno je le legla k meni, seveda z namenom, da se najprej malo pogreje, vendar sem kar takoj odločno zalučal odejo s sebe k nogam. In tisto, s čimer sem jo pričakal v postelji, ni bila toplota in tudi ni bilo samo nabreklo, ampak tudi že izmučeno in oteklo, pa tudi pomodrelo . . . Tako se je hočeš nočeš zaposlila tudi s tistim, s čimer ženske običajno ne sodelujejo pri kavsu, z očmi in pogledom. Proti vsakemu pričakovanju se je z mačkom, s katerim mi je najprej hotela skočiti naravnost v obraz, le malo pomavžala ob meni, ne da bi jo bila pogoltnost docela premagala in ne da bi bila pozabila na igro, ki naj bi izvabila iz najinih teles prav vse slasti. Še dvakrat, trikrat sva se dvignila s postelje in se premerila z očmi, na dolgo in poželjivo, in spet skočila skupaj, dokler naju ni vrtimec slasti potegnil vase in zvrnil drug v drugega.

»Ali je to tisto?« je kriknila, me pogledala iz teme in stresla z glavo, začudena nad stegni, nad prsmi in sploh nad vsem svojim telesom, ki je spremenilo barvo. »Ali je to tisto? Jezus, saj bom najbrž res kar umrla.«

Trepjal sem jo po zadnjici kar s krepkimi ploskimi udarci in jo obujal k zavesti, vendar je zaradi tega samo še bolj minevala; bolj kot je bila zavedna, večji je bil užitek in globlje je padala.

»Veš, zakaj sem se lani zaljubila v tistega moškega?« me je vprašala potem, ko je bilo usodnega poigravanja že konec in ko se je že nekoliko bolj zbrano in hvaležno posvetila mojemu in svojemu telesu.

»Mar si se res zaljubila?«

»A veš, zakaj?«

»Pojma nimam.«

»Zaradi ljubezni.«

»Tako,« sem rekel čez čas, ko sem bil že skoraj priseben. »Viktorja sva pokopala na najprimernejši način. Najino življenje se je nekoliko spremenilo.«